

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

ЛЕВЧЕНКО ВАЛЕНТИНА ПЕТРІВНА

УДК 336.76 (477)(043.5)

**РИНОК НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА СТРАТЕГІЯ
РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Ірпінь – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансових ринків Університету державної фіскальної служби України

Науковий консультант доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України **Барановський Олександр Іванович**, ДВНЗ «Університет банківської справи», проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор **Виговська Валентина Вікторівна**, Чернігівський національний технологічний університет, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

доктор економічних наук, професор **Гаманкова Ольга Олексіївна**, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», завідувач кафедри страхування;

доктор економічних наук, професор **Ткаченко Наталія Володимирівна**, Інститут післядипломної освіти Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, заступник директора з навчальної роботи

Захист дисертації відбудеться «17» травня 2018 р. о 14⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.01 Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, м. Ірпінь, вул. Садова, 53.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08201, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

Автореферат розісланий «13» квітня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

С. В. Онишко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Економічний розвиток країни передбачає організацію безперервного процесу акумуляції, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між різними економічними агентами. Запорукою цього є наявність розвинених сегментів ринку фінансових послуг, серед яких чільне місце посідає ринок небанківських фінансових послуг (РНФП).

Світова практика свідчить про значні обсяги послуг небанківського фінансового сектору, особливо страхових послуг та послуг недержавного пенсійного забезпечення та його суттєвий внесок у розв'язання назрілих завдань соціально-економічного розвитку. В Україні на сьогодні РНФП остаточно не сформований. Сучасний етап його становлення супроводжується рядом проблем, пов'язаних із недостатньо розвиненим асортиментом та якістю послуг, захистом прав споживачів. Значної уваги потребують питання підвищення капіталізації та конкурентоспроможності суб'єктів РНФП України, недостатній рівень яких знижує обсяги інвестиційної діяльності вітчизняних фінансових посередників та їх інвестиційну привабливість для зарубіжних компаній. Недостатньо розвинені також механізми державного регулювання та саморегулювання РНФП, що унеможлиблює формування фінансовими посередниками довгострокової стратегії власного розвитку залежно від встановлених обмежень на ринку.

Зазначена проблематика є предметом дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед учених, що вивчали теоретичні та методичні засади функціонування РНФП як складової фінансового ринку, доцільно згадати Д. Блекуелла (D. Blackwell), Р. Габбарда (R. Hubbard), Л. Горбач, Е. Долана (E. Dolan), О. Іваницьку, І. Каракулову, Д. Кідуела (D. Kidwell), Кемпбелла (J. Campbell), Ю. Коваленко, Р. Петерсона (R. Peterson), Д. Райтсмана (D. Wrightsman), Д. Хорна (J. Horne), Д. Шелудько, І. Школьник.

Специфіку функціонування окремих сегментів РНФП відображено в роботах О. Барановського, С. Брагіна, В. Базилевича, Т. Васильєвої, О. Гаманкової, Л. Гитмана (L. Gitman), М. Джонка (M. Joehn) С. Леонова, С. Маслової, В. Міщенко, А. Мороза, С. Науменкової, В. Опаріна, С. Осадця, В. Пліса, Д. Річардсона (D. Richardson), М. Савлука, О. Смолянської, В. Унінець-Ходаківської. Проблеми становлення і стратегічного розвитку РНФП розглянуто у наукових працях Я. Белінської, І. Бланка, І. Боднар, В. Кабанова, В. Корнеєва, І. Лютого, В. Федосова.

Водночас, незважаючи на вагомий науковий доробок із зазначеної проблематики, в Україні відсутні комплексні дослідження РНФП, які б відображали єдність процесів його становлення та особливостей формування виваженої стратегії розвитку, зокрема стосовно забезпечення конкурентоспроможності небанківських фінансових посередників, підвищення транспарентності функціонування сегментів РНФП, збільшення їх місткості, покращення інфраструктури, стимулювання впровадження ІТ-технологій, оздоровлення ринку та подолання наслідків впливу криз та зовнішньої агресії, інтеграції РНФП до світового фінансового простору. Формування виваженої державної фінансової політики, спрямованої на стратегічний розвиток РНФП, неможливе без адекватної методологічної бази. Належного висвітлення потребують також питання розробки методологічного забезпечення оцінювання

стану функціонування РНФП і підвищення дієвості інструментів регулювання та нагляду за ним.

Актуальність, практична значущість та недостатня опрацьованість зазначеної проблематики обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили мету, завдання, логіку та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась у рамках планів науково-дослідних робіт: Науково-дослідного фінансового інституту Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» при Міністерстві фінансів України за темою «Наукове обґрунтування методології організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності неприбуткових організацій» (державний реєстраційний номер 0112U003362), у межах якої автором здійснено оцінку можливостей переходу установ недержавного пенсійного забезпечення на міжнародні стандарти фінансової звітності; Київського національного торговельно-економічного університету – «Регулювання ринків фінансових послуг в контексті глобальної фінансової архітектури» (державний реєстраційний номер 0115U000571), у межах якої удосконалено методику аналізу діяльності небанківських фінансово-кредитних установ, сформульовано рекомендації з реформування системи регулювання діяльності небанківських фінансових установ; ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» – за темами «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (державний реєстраційний номер 0109U006782), у межах якої здійснено науково-методичні розробки і надано пропозиції автора щодо інтеграції РНФП України в світовий фінансовий простір, «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0107U0123113), у межах якої визначено особливості забезпечення конкурентоспроможності страхових компаній, «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (державний реєстраційний номер 0102U006965), у межах якої розроблено підходи до оцінки ефективності функціонування РНФП; Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук – за темою «Теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи» (державний реєстраційний номер 0112U001586), в межах якої обґрунтовано можливості небанківського фінансового сектору для фінансування розвитку людського капіталу.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад становлення і функціонування РНФП та розробка на цій основі науково-методичних і практичних рекомендацій щодо формування стратегії розвитку й удосконалення механізму регулювання та нагляду за цим ринком.

Для досягнення цієї мети у роботі було поставлено такі завдання:

- з'ясувати сутність ринку фінансових послуг та його місце в сучасній фінансовій архітектурі;
- поглибити науково-методичні підходи до визначення структури РНФП та встановити роль фінансових посередників у його функціонуванні;
- виявити проблеми становлення, поточні тенденції та особливості розвитку РНФП в Україні;

- запропонувати науково-методичний підхід до прогнозування тенденцій розвитку РНФП в Україні;
- розробити методологічні засади оцінки ефективності функціонування РНФП;
- визначити сучасні тенденції розвитку небанківських фінансових посередників;
- обґрунтувати інституційні та структурні перетворення на РНФП в Україні під впливом глобалізації;
- розробити науково-методичні засади визначення рівня відкритості страхового ринку України;
- виокремити основні компоненти стратегії розвитку РНФП та перспективні напрями діяльності небанківських фінансових посередників;
- удосконалити методику оцінювання рівня конкурентоспроможності небанківських фінансових установ;
- розробити науково-методичний підхід до моделювання оптимальної маркетингової стратегії функціонування небанківських фінансових посередників;
- розробити концептуальні основи нормативно-правового й організаційного забезпечення гарантування прав споживачів послуг небанківських фінансових посередників;
- визначити варіативність розвитку державного регулювання і саморегулювання ринку небанківських фінансових послуг та обґрунтувати напрями вдосконалення інструментарію їх забезпечення;
- розробити науково-методичний підхід до оцінювання дієвості інструментів державного впливу на РНФП в Україні та механізм його регулювання і нагляду.

Об'єктом дослідження є ринок небанківських фінансових послуг.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади, науково-методичні підходи та практичний інструментарій становлення, функціонування та стратегії розвитку РНФП в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становлять теоретичні напрацювання зарубіжних і вітчизняних учених щодо сутності, складових та особливостей організації функціонування РНФП як складової фінансового ринку та концептуальні положення його стратегічного розвитку.

У процесі виконання дисертаційної роботи використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Серед них: методи порівняння, аналізу, синтезу та наукових абстракцій, які застосовано для обґрунтування та розвитку понятійно-категоріального апарату; систематизації і логічного узагальнення – для визначення сутності РНФП та інструментів і форм його державного регулювання; статистичного аналізу, експертних оцінок та аналізу динамічних рядів – для удосконалення методології стратегічного розвитку РНФП; метод багатокритеріальної оптимізації – для розробки методологічного підходу до оцінки ефективності функціонування РНФП; структурного моделювання – для оцінювання тенденцій розвитку інститутів небанківського фінансового сектору; таксономії – для ідентифікації рівня конкурентоспроможності страхових компаній.

Інформаційну базу дисертаційної роботи сформували законодавчі та нормативно-правові документи з питань регулювання РНФП, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з досліджуваної проблематики. У роботі використано інформацію провідних міжнародних організацій, дослідницьких інституцій та установ, що займаються дослідженнями та підготовкою статистичної інформації в фінансовій сфері.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у формуванні теоретико-методологічних та науково-методичних засад стратегії розвитку РНФП. До найбільш вагомих результатів, які визначають наукову новизну дисертації, належать такі:

вперше:

– обґрунтовано методологічні засади оцінювання ефективності функціонування РНФП шляхом розрахунку інтегрального показника на основі використання методу багатокритеріальної оптимізації, який враховує рівень результативності роботи окремих фінансових посередників. Це дозволяє встановити ступінь впливу кожного сегмента РНФП на стан національної економіки та визначити стратегічні напрями подальшого розвитку РНФП;

– розроблено науково-методичний підхід до формування базових стратегій функціонування фінансових установ за різних сценаріїв їх функціонування, що передбачає на основі використання аналізу Штакельберга (Stackelberg) групування небанківських фінансових установ за рівнем активності і підготовку рекомендацій щодо визначення оптимальної стратегії їх діяльності. Це дозволяє підвищити ефективність діяльності фінансових посередників на РНФП, а також сформувати основні напрями та перспективи розвитку і покращення діяльності учасників такого ринку;

– запропоновано методичний інструментарій визначення рівня відкритості страхового ринку, який на підставі гравітаційного моделювання надає можливість ідентифікувати потенційні можливості співпраці страховиків з міжнародними партнерами, а також виявити її перспективи та загрози у цій сфері;

– розроблено науково-методичний підхід до оцінювання дієвості інструментів державного регулювання РНФП шляхом пошуку компромісного сценарію функціонування регулятора та фінансових посередників (страхових компаній, НПФ і кредитних спілок) за допомогою математичного апарату теорії ігор;

удосконалено:

– теоретико-методологічні засади встановлення структурно-функціональних взаємозв'язків та розмежування фінансового ринку і ринку фінансових послуг у фінансовій архітектурі завдяки врахуванню її п'ятих складових: об'єктної, суб'єктної, функціональної, структурної та інституціонально-регуляторної. Це дозволило обґрунтувати доцільність розгляду ринку фінансових послуг як самостійного елемента фінансової архітектоніки, що характеризується наявністю тісних взаємозв'язків із фінансовим ринком, але не є його сегментом;

– наукові засади обґрунтування впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на особливості функціонування небанківських фінансових посередників шляхом визначення ключових трансформаційних змін у їхній діяльності, що виступає основою для формування стратегічних засад розвитку РНФП;

– науково-методичний підхід до моделювання залежності оціночних показників функціонування РНФП від факторів впливу (обсяг заощаджень, індекс реальної заробітної плати, рівень рентабельності підприємств, індекс реального ефективного обмінного курсу гривні, дефлятор ВВП та індекс споживчих цін) з огляду на врахування часового фактора та загальних чинників впливу на фінансові процеси, на основі якого розроблено модель прогнозування розвитку такого ринку та визначено пріоритетні напрями його розвитку;

– методичні положення з оцінювання взаємозв'язку між тенденціями розвитку інститутів небанківського фінансового сектору на основі побудови системи структурних рівнянь. Це дозволяє визначити вплив кожного із інститутів на функціонування ринку, та, виходячи з виявлених закономірностей розвитку, сформулювати пріоритетні вектори розвитку небанківських фінансових посередників на найближчу перспективу;

– науково-методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності страхової компанії на основі розрахунку таксонометричного показника, що включає характеристики її ринкової активності, організаційно-управлінського та інформаційного забезпечення, господарської й маркетингової діяльності. Зазначений підхід дозволяє комплексно охарактеризувати конкурентну позицію страхової компанії в динаміці, знизити рівень інформаційної асиметрії та мінімізувати її опортуністичну поведінку;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування сутності поняття «ринок фінансових послуг», в якому, на відміну від існуючих підходів, враховано: 1) обов'язкову наявність, крім постачальників і споживачів фінансових ресурсів, таких суб'єктів ринку, як фінансові посередники; 2) функціональну спрямованість ринку фінансових послуг на задоволення інтересів економічних суб'єктів на мікрорівні та перерозподіл фінансових ресурсів між ними; 3) сегментацію ринку фінансових послуг з виокремленням у його структурі банківського сектору та небанківського кредитного, страхового та інвестиційного секторів; 4) місце ринку фінансових послуг у фінансовій архітектурі держави, його організацію та функціонування під впливом сформованих формальних і неформальних інститутів нормативно-правового й економічного середовищ;

– тлумачення економічного змісту поняття «ринок небанківських фінансових послуг», під яким запропоновано розуміти сегмент ринку фінансових послуг, на якому відбуваються операції з купівлі/продажу спеціалізованих фінансових послуг (кредитних, страхових, послуг інвестиційного характеру), основними суб'єктами якого виступають споживачі фінансових послуг (постачальники і користувачі фінансовими ресурсами) та небанківські фінансово-кредитні установи. Зазначений підхід, на відміну від існуючих, дозволяє врахувати сегментацію РНФП ринку за видами спеціалізованих фінансових послуг, його структурну підпорядкованість ринку фінансових послуг і склад основних суб'єктів ринку РНФП;

– визначення організаційного забезпечення гарантування прав споживачів послуг небанківських фінансових установ шляхом імплементації в систему державного регулювання РНФП інституту фінансового омбудсмана, виокремлення принципів підходів до впровадження і функціонування його служби, її повноважень, складу, умов подання скарги, процедури її розгляду і винесення рішення. Запропоноване нововведення дозволяє створити необхідні передумови для ефективного захисту прав споживачів фінансових послуг;

– удосконалення механізму регулювання та нагляду за РНФП за рахунок визначення єдиних принципів діяльності профільних державних органів влади і саморегулювальних організацій та нормативно-правового, організаційно-інфраструктурного, методичного й інформаційно-аналітичного забезпечення цього механізму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретичних висновків і практичних рекомендацій для вдосконалення функціонування та забезпечення стратегічного розвитку РНФП в Україні.

Рекомендації щодо стратегій розвитку РНФП враховано при обґрунтуванні регуляторної політики і рекомендовано для подальшого використання у роботі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (довідка № 08/19689 від 24.10.2014).

Пропозиції щодо посилення конкурентоспроможності та стійкості РНФП прийнято до уваги Комітетом ВРУ з питань фінансів і банківської діяльності при підготовці проектів законів України: «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція) та інших законодавчих актів України», «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя», «Про заборону фінансових пірамід в Україні» (довідка від 30.10.2014).

Пропозиції щодо делегування саморегулювальним організаціям повноважень стосовно розробки і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та сертифікації фахівців ринку фінансових послуг враховано Комітетом ВРУ з питань фінансів і банківської діяльності при підготовці проектів законів України, зокрема «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо консолідації функцій з державного регулювання ринків фінансових послуг» (довідка від 06.11.2017).

Рекомендації щодо напрямів стратегічного розвитку РНФП використано Нацкомфінпослуг при розробці: Концепції розвитку РНФП України на 2013–2014 роки; Стратегії розвитку РНФП України на 2014–2017 роки, а також у реалізації окремих конкретних нормативних та практичних регуляторних заходів, зокрема, при підготовці: проектів законів України: «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція) та інших законодавчих актів України», «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; розпоряджень Нацкомфінпослуг «Вимоги до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика»; «Про затвердження вимог щодо регулярного проведення стрес-тестування страховиками та розкриття інформації щодо ключових ризиків та результатів проведених стрес-тестів»; «Про затвердження змін до правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя» (довідка №8632/04 від 31.10.2014).

Рекомендації щодо забезпечення прав споживачів послуг небанківських фінансових посередників враховано Секретаріатом КМУ під час розробки «Концепції захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні» та плану заходів реалізації цієї Концепції, а також розробки Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки та проекту плану заходів на виконання Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки (довідка від 25.12.2014).

Наукове обґрунтування підходів до зваженого і комплексного державного регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ опрацьовано та використано Національним банком України при підготовці пропозицій щодо удосконалення статистичних спостережень банківського сектору та фінансових ринків (довідка №37-008/79070 від 30.12.2014).

Результати дисертаційної роботи впроваджено в навчальний процес ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні навчальних дисциплін «Ринок фінансових послуг», «Страховання», «Фінансовий ринок» та «Фінансовий нагляд» (довідка № 20-005/932 від 14.05.2015) і Київського національного університету технологій та дизайну при викладанні дисциплін «Ринок фінансових послуг» та «Страховання» (довідка № 07-70/3151 від 09.11.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані особисто автором. Внесок автора в наукові праці, опубліковані у співавторстві, наведено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження були оприлюднені й отримали схвальну оцінку на 14 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких: «Розвиток системи вищої та післядипломної освіти в сфері страхування та актуарних наук» (м. Харків, 2006); «Бюджетно-податкові чинники активізації розвитку фінансових ринків та фінансового посередництва» (м. Ірпінь, 2008); «Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів» (м. Ірпінь, 2010); «Бізнес та умови його розвитку: національний та міжнародний дискурси» (м. Донецьк, 2010); «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (м. Суми, 2010); «Theory and practice of financial transformations in the conditions of interdependence strengthening of national economics» (м. Ірпінь, 2010); «Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни» (м. Макіївка, 2011); «Фінансова політика в контексті глобальних перетворень суспільного розвитку» (м. Київ, 2011); «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (м. Суми, 2010, 2011); «Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації» (м. Київ, 2012, 2014); «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку» (м. Суми, 2012); «Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного забезпечення управління в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Київ, 2016).

Наукові публікації. Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковано в 53 наукових працях загальним обсягом 156,01 др. арк., з яких особисто автору належить 72,1 др. арк., у тому числі: 2 одноосібних монографіях загальним обсягом 45,69 др. арк. і 2 колективних монографіях загальним обсягом 42,24 др. арк., з яких особисто автору належить 4,1 др. арк.; 33 статтях у наукових фахових виданнях загальним обсягом 16,31 др. арк., з яких особисто автору належить 14,11 др. арк., в тому числі 6 – у зарубіжних періодичних виданнях та наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах загальним обсягом 2,7 др. арк., з яких особисто автору належить 1,7 др. арк.; 14 – в інших виданнях загальним обсягом 51,77 др. арк., з яких особисто автору належить 8,2 др. арк..

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 520 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 416 сторінках. Робота містить 70 таблиць (з них 8 займають 9 повних сторінок), 54 рисунки (з них 13 займають 13 повних сторінок), 5 додатків, розміщених на 40 сторінках. Список використаних джерел налічує 473 найменування і розміщений на 51 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито основні положення наукової новизни, практичне значення одержаних результатів, а також ступінь їх апробації.

У першому розділі **«Теоретичні засади функціонування ринку небанківських фінансових послуг»** визначено сутність ринку фінансових послуг, його місце в сучасній фінансовій архітектоніці, розглянуто інституційну та сегментарну структури РНФП, роль фінансових посередників у його функціонуванні, розроблено методологічні засади його стратегічного розвитку.

На основі аналізу понятійно-категоріального апарату, що стосується проблематики дослідження, визначено три підходи до характеристики взаємозв'язку категорій «фінансовий ринок» і «ринок фінансових послуг», а саме: 1) ринок фінансових послуг ототожнюється з фінансовим ринком; 2) ринок фінансових послуг є одним із сегментів фінансового ринку; 3) ринок фінансових послуг і фінансовий ринок розглядаються як різні поняття, але тісно пов'язані між собою.

Обґрунтовано, що з інституціонального погляду фінансовий ринок і ринок фінансових послуг займають спільну нішу у фінансовій системі, проте з погляду фінансової архітектоніки, яка передбачає виокремлення взаємозв'язків між елементами фінансової системи на різних ієрархічних рівнях, визначено відповідність фінансового ринку і ринку фінансових послуг різним рівням реалізації їх завдань і функцій. За об'єктною, функціональною та структурною складовими ринок фінансових послуг часто виходить за межі фінансового ринку, забезпечує виконання нових, не характерних для фінансового ринку функцій, що дозволяє розглядати його як самостійний елемент у фінансовій архітектоніці та окремий вид ринку. Ринок фінансових послуг дозволяє перейти від узагальнюючого об'єкта фінансового ринку – фінансових ресурсів, до

інституціональної складової – видів фінансових послуг і фінансових посередників, які їх надають. Структурно-функціональні взаємозв'язки фінансового ринку та ринку фінансових послуг запропоновано розглядати у розрізі п'яти складових: об'єктної, суб'єктної, функціональної, структурної та інституціонально-регуляторної.

Ринок фінансових послуг визначено як систему економічних відносин щодо задоволення індивідуальних потреб споживачів фінансових послуг (постачальників і користувачів фінансових ресурсів) в акумуляції та перерозподілі фінансових ресурсів, що реалізується при посередництві фінансово-кредитних установ банківського та небанківського кредитного, страхового і інвестиційного секторів у сформованому економічному та нормативно-правовому середовищах. Такий підхід дозволяє врахувати: 1) обов'язкову наявність третього суб'єкта ринку, крім постачальників і споживачів фінансових ресурсів, – фінансових посередників; 2) функціональну спрямованість ринку фінансових послуг на задоволення інтересів економічних суб'єктів на мікрорівні (зокрема, виконання соціальної функції) та перерозподіл фінансових ресурсів між ними; 3) сегментацію ринку фінансових послуг з виокремленням у його структурі банківського та небанківського кредитного, страхового та інвестиційного секторів; 4) розгляд ринку фінансових послуг в інституціональній фінансовій архітектоніці держави, його організацію та функціонування під впливом сформованих формальних і неформальних інститутів економічного і нормативно-правового середовища.

Важливим структурним елементом ринку фінансових послуг є РНФП, у процесі дослідження якого виокремлено його базові функції (загальноекономічні і загальноринкові), ідентифіковано та охарактеризовано основні передумови його розвитку (інституціональні, макроекономічні, інформаційні, технологічні, інтеграційні, кон'юнктурні).

Критичний аналіз сформованих підходів до структуризації РНФП дозволив виявити два основні критерії цього процесу: інституційний, який передбачає виділення його складових за видами фінансових посередників і спрямованістю їхньої діяльності, та сегментний – за видами небанківських фінансових послуг.

Доведено, що ефективність реалізації фінансовими посередниками своїх функцій залежить від рівня розвитку, прозорості, конкурентного середовища ринку фінансових послуг, на якому вони працюють. Високоєфективні, розвинені ринки фінансових послуг сприяють максимальному прояву переваг фінансового посередництва як для окремих економічних агентів, так і для економіки загалом.

З метою пошуку інструментарію вирішення найбільших проблем становлення РНФП та формування стратегії перспективного функціонування фінансових посередників в Україні розроблено методологічні засади розвитку досліджуваного ринку (рис. 1), що формують цілісну концепцію подальшого наукового пошуку основ функціонування та розвитку РНФП, а також рекомендацій щодо стратегії його розвитку та механізму регулювання.

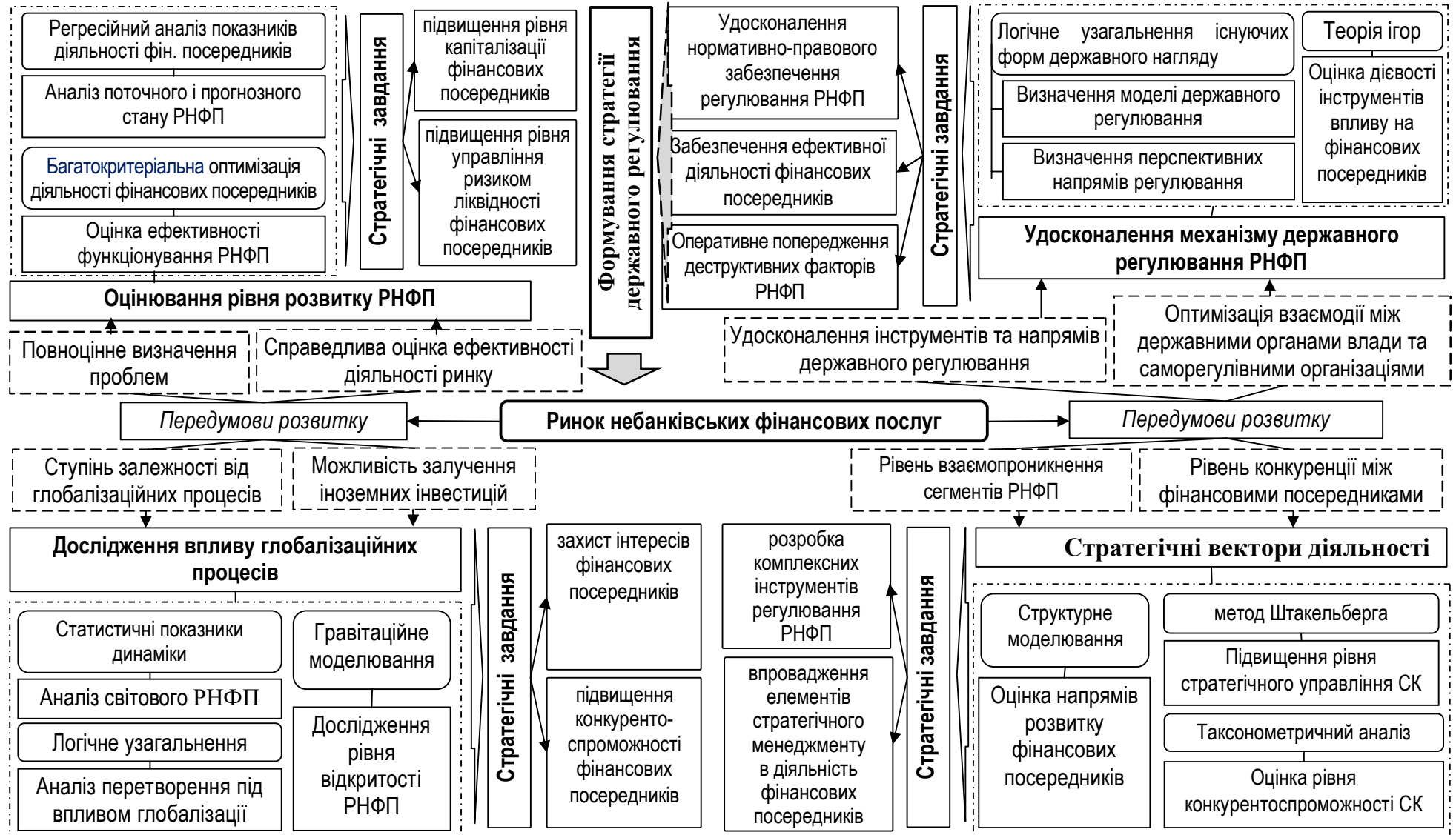

Рис. 1. Методологічні засади стратегічного розвитку РНФП в Україні

Джерело: розроблено автором

У другому розділі **«Методологічні засади оцінки тенденцій та ефективності розвитку ринку небанківських фінансових послуг»** запропоновано методологічні засади оцінки ефективності функціонування РНФП, проаналізовано поточні тенденції та проблеми його розвитку, розроблено науково-методичний підхід до прогнозування тенденцій розвитку РНФП в Україні.

Виходячи з видів фінансових послуг, що надають небанківські фінансові посередники, виявлено, що інституційний підхід (за видами фінансових посередників та спрямованістю їх діяльності) до структурування РНФП превалює над функціональним (за видами фінансових послуг).

Аналіз тенденцій та закономірностей розвитку РНФП проведено з урахуванням дії принципів: системності, об'єктивності, еволюційності, альтернативності, безперервності.

Дослідження динаміки функціонування вітчизняного РНФП протягом 2005–2016 рр. дозволило виокремити такі тенденції: 1) основними елементами РНФП України за обсягом активів були фінансові компанії (станом на кінець 2016 р. – 41,89 % ринку); 2) відношення валових страхових премій до ВВП зменшилося з 2,9 % (2005 р.) до 1,5 % (2016 р.); 3) середній темп приросту загальних активів НПФ становив 49,4 %, досягнувши у 2016 р. 2,14 млрд. грн; 4) після 2008 р. кількість кредитних спілок постійно скорочувалася, зменшившись протягом 2008–2016 рр. у 1,8 рази; 5) операції з переказу грошових коштів та обсяг факторингу протягом 2005–2015 рр. мали стійку тенденцію до зростання; 6) обсяг факторингу у 2016 р., порівняно з 2005 р., збільшився в 169 разів; 7) ломбарди залишалися найбільш стабільними фінансовими установами, продемонструвавши протягом 2005–2016 рр. зростання усіх показників діяльності після фінансової кризи; 8) середньорічні темпи приросту обсягу активів ІСІ становили понад 25 %.

Серед основних проблем розвитку небанківських фінансових інститутів виокремлено такі: недосконалість законодавчого і нормативно-правового забезпечення, економічна і політична нестабільність та вплив інших деструктивних чинників зовнішнього середовища, низький платоспроможний попит на послуги таких установ та внутрішні проблеми функціонування небанківських фінансових інститутів (недостатня капіталізація, низька ліквідність, неефективна система управління ризиками, а також існування фактів шахрайства та нехтування правами споживачів небанківських фінансових послуг).

З метою формування фінансовими посередниками власної стратегії функціонування на РНФП України та визначення органами державної влади напрямів його реформування запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування тенденцій його розвитку. Обґрунтовано, що він має базуватися на побудові регресійних рівнянь релевантних показників характеристики секторів РНФП, на основі складних індикаторів, формування яких значною мірою визначається певним набором факторів впливу. До них віднесено: обсяг заощаджень населення, індекс реальної заробітної плати, рівень рентабельності діяльності суб'єктів господарювання, індекс реального ефективного обмінного курсу гривні, дефлятор ВВП, індекс споживчих цін.

Результати проведених розрахунків (табл. 1) вказують на повільне зростання РНФП в Україні. Визначено, що незначне зростання страхового ринку, ринку недержавного пенсійного забезпечення та фондового ринку не може бути каталізатором якісних трансформаційних перетворень, що вимагає пошуку інноваційних інструментів активізації діяльності фінансових посередників.

Таблиця 1

**Прогноз кількісних характеристик розвитку секторів РНФП
України на 2017–2019 рр., млн грн**

Рік	Обсяг кредитів, наданих членам кредитних спілок	Обсяг наданих фінансових кредитів під заставу	Вартість укладених договорів фінансового лізингу	Обсяг факторингових операцій	Обсяг валових страхових премій	Обсяг внесків до НПФ	Обсяг активів ІСІ
2017	1 316,19	20 645,20	7 633,18	16 563,21	28 937,14	2 023,27	26 456,20
2018	811,05	20 512,87	6 308,89	15 994,01	31 885,08	2 145,08	308 652,92
2019	529,04	22 513,28	6 210,45	17 139,51	32 375,95	2 271,22	308 457,92

Джерело: складено автором

Для оцінки ефективності функціонування вітчизняного РНФП запропоновано методологічний підхід, який базується на розрахунку інтегрального показника (метод багатокритеріальної оптимізації) та враховує рівень ефективності розвитку його сегментів (рис. 2).

Запропонований підхід до оцінки якості функціонування РНФП дозволяє визначити рівень його розвитку та подальші напрями діяльності його суб'єктів. Фактичні значення його результатів подано в табл. 2.

Таблиця 2

**Динаміка фактичних значень та якісна інтерпретація оцінки
ефективності функціонування РНФП за 2008–2015 рр.**

Показник	Рік								
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Оцінка рівня ефективності функціонування РНФП, од.	0,66	0,38	0,35	0,44	0,40	0,41	0,35	0,26	0,18
Якісна інтерпретація	Достатній рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Низький рівень ефективності	Критичний рівень ефективності

Джерело: складено автором

Отримані дані засвідчують негативний тренд діяльності учасників РНФП у 2014–2016 рр., а отже обов'язковість дослідження факторів, які зумовили таку ситуацію, та необхідність створення аналітичної бази для застосування інструментів стратегічного управління РНФП.

Примітки: \tilde{x}_{nt} – нормалізоване значення n -го показника характеристики ефективності функціонування сегментів РНФП за t -ий рік; x_{nt} – абсолютне значення n -го показника характеристики ефективності функціонування сегментів РНФП за t -ий рік; w_s, w_p, w_k, w_f, w_l – вагові коефіцієнти груп показників ефективності функціонування, відповідно, страхових компаній (s), недержавних пенсійних фондів (p), кредитних спілок (k), фінансових компаній (f) та ломбардів (l); OF_t – інтегральний показник оцінки ефективності функціонування РНФП

Рис. 2. Методологічні засади оцінки ефективності функціонування РНФП

Джерело: розроблено автором

У третьому розділі «Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на функціонування ринку небанківських фінансових послуг України» проаналізовано сучасні тенденції розвитку небанківських фінансових посередників, виокремлено інституційні та структурні перетворення на РНФП під впливом глобалізації та запропоновано методологічне підґрунтя визначення рівня відкритості страхового ринку України.

Обґрунтовано, що на сьогодні жодна країна світу не може реалізовувати власну стратегію економічного розвитку без урахування діяльності основних учасників світового ринку. У сучасних умовах міжнародні зв'язки перетворилися в ефективний інструмент формування, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів та забезпечення стійкого економічного зростання.

В умовах динамічного економічного розвитку та постійних змін у регуляторних нормах, інформаційно-технологічному середовищі для фінансових посередників важливо швидко адаптуватися до мінливих умов з метою отримання конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. На рис. 3 відображено вплив ключових глобалізаційних та інтеграційних процесів на діяльність небанківських фінансових установ.

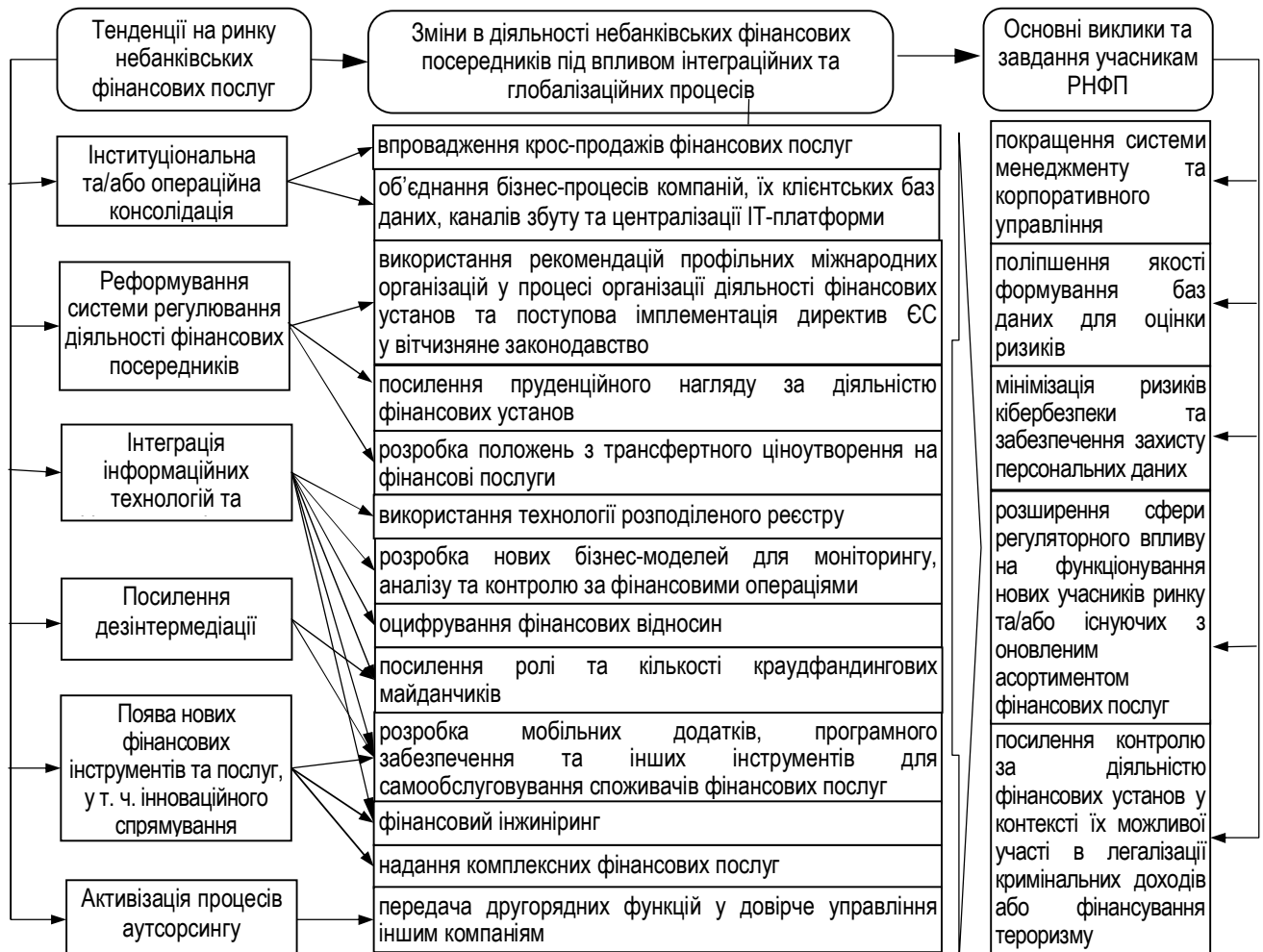

Рис. 3. Сфера впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на діяльність небанківських фінансових посередників

Джерело: розроблено автором

З метою ідентифікації готовності сегментів РНФП до трансформаційних процесів світової економіки та лібералізації фінансових відносин проведено формалізацію оцінювання рівня відкритості страхового ринку України. Зазначений процес включає такі етапи: 1) вибір показників, що описують вхідний інформаційний потік процесу гравітаційного моделювання (індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс сприйняття корупції, індекс легкості ведення бізнесу, обсяг вхідного перестраховування); 2) формування показника характеристики вхідного інформаційного потоку оцінювання відкритості страхового ринку України (мультиплікативна згортка нормалізованих величин вхідного масиву); 3) ідентифікація чинників характеристики вихідного інформаційного потоку процесу гравітаційного моделювання (вихідне перестраховування та частка іноземного капіталу в статутних капіталах страхової компанії); 4) розрахунок показника характеристики вихідного інформаційного потоку оцінювання відкритості страхового ринку України (мультиплікативна згортка нормалізованих величин вхідного масиву); 5) оцінювання рівня віддаленості страхового ринку України від страхових ринків інших країн світу (розрахунок різниці індексу економічної свободи та його еталонного значення в розмірі 100 %); 6) визначення рівня відкритості страхового ринку України на основі закону гравітації (величина, прямо пропорційна оцінкам рівня відкритості на основі вхідного та вихідного інформаційних потоків та обернено пропорційна квадрату величини розриву індексу економічної свободи від еталонного значення (формула 1).

$$RVFR_i = \frac{IHVh_i \cdot IHVih_i}{IES_i^2} \quad (1)$$

де $RVFR_i$ – кількісна оцінка рівня відкритості страхового ринку за i -ий проміжок часу; $IHVh_i$ – інтегральна оцінка характеристики рівня відкритості страхового ринку на основі вхідного інформаційного потоку; $IHVih_i$ – інтегральна рейтингова характеристика рівня відкритості страхового ринку на основі вихідного інформаційного потоку; IES_i – величина розриву індексу економічної свободи від еталонного значення.

Показники, отримані на основі формули 1, графічно зображено на рис. 4.

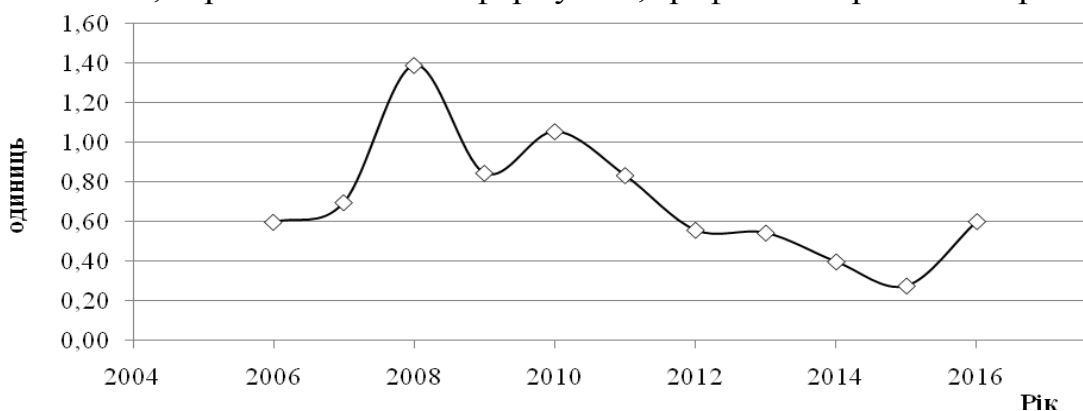

Рис. 4. Динаміка рівня відкритості страхового ринку України за період з 2006 по 2016 рр.

Джерело: розроблено автором

Отримані результати дозволяють стверджувати про достатню відкритість страхового ринку України на рівні 50–70 % (виключаючи аномальне значення кризових 2008 р. і 2010 р. на рівні більше 100 % та низькі значення розрахованого показника у 2014–2015 рр.). Зростання цього показника в 2016 р. підтверджує гіпотезу про поступовий вихід вітчизняних страховиків з кризового стану та відновлення зацікавленості закордонних інвесторів до українського страхового ринку.

У четвертому розділі «**Стратегія розвитку ринку небанківських фінансових послуг в умовах трансформації фінансової системи України**» визначено базові компоненти стратегії розвитку РНФП України, запропоновано методичне забезпечення оцінки перспективних напрямів розвитку небанківських фінансових посередників, розроблено методичні засади формування механізму підвищення конкурентоспроможності небанківських фінансових установ, обґрунтовано принципіві засади удосконалення стратегічного управління розвитком фінансових посередників на РНФП, розроблено методичне і нормативно-правове забезпечення прав споживачів послуг небанківських фінансових посередників.

На основі встановлених складних взаємозв'язків між суб'єктами РНФП України та ідентифікації численних зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на процес його поступального становлення, запропоновано комплексну стратегію розвитку РНФП в умовах трансформації фінансової системи України (рис. 5). Така стратегія забезпечить активізацію процесів зростання місткості РНФП, підвищить його конкурентоспроможність та сприятиме адекватному захисту прав споживачів, що дозволить сформувати альтернативний банківському сегменту ринку фінансових послуг канал ефективного формування та перерозподілу фінансових ресурсів економічних агентів. Обґрунтовано, що діяльність небанківських фінансових інститутів є складною динамічною системою, а тому дослідження тенденцій та закономірностей їх розвитку, а також оцінка ступеня взаємозв'язку різних секторів РНФП, визначення рівня впливу кожного фактора з урахуванням поточної ринкової кон'юнктури необхідні при формуванні перспективних напрямів його розвитку. Інструментарієм реалізації такого завдання обрано структурне моделювання. Так, встановлено, що зростання рівня розвитку страхового сектору на 1 % супроводжується зменшенням рівня розвитку кредитного сектору на 0,91 % та зростанням рівня розвитку інвестиційного сектору на 4,74 %; між кредитним та інвестиційним секторами спостерігається пряма залежність у 4,25 %; підвищення рівня розвитку страхового ринку пояснюється майже ідентичним впливом збільшення обсягів валових страхових премій та пенсійних внесків; поживавлення кредитного сектору на 1 % відбувається внаслідок збільшення обсягів кредитів, наданих членам кредитних спілок, на фоні погіршення стану ломбардів та лізингових компаній; спостерігається пряма пропорційна залежність між варіацією розвитку інвестиційного сектору та активами, сформованими ІСІ, та обернена залежність між рівнем розвитку і кількістю компаній з управління активами. Отримані результати слугуватимуть основою для формування стратегічних векторів розвитку РНФП та визначення дієвих методів їх досягнення.

Рис. 5. Стратегія розвитку РНФП в умовах трансформації фінансової системи України

Джерело: розроблено автором

Доведено, що відсутність усталеної методології оцінки конкурентоспроможності основних постачальників небанківських фінансових послуг не дозволяє підвищити конкурентоспроможність небанківських фінансових установ. У зв'язку з цим запропоновано підхід, метою якого є зниження рівня інформаційної асиметрії та боротьби з потенційною опортуністичною поведінкою з боку постачальників фінансових послуг. Сутність підходу полягає у розрахунку таксонометричного показника для отримання комплексного сприйняття динаміки конкурентної позиції. На підставі проведеної оцінки конкурентоспроможності окремих страхових компаній (табл. 3) зроблено висновок про те, що вони перебувають на вище середнього та високому рівнях. Практичне застосування запропонованого науково-методичного підходу надає можливість не лише порівняти конкурентоспроможність окремої страхової компанії, а також визначити можливі резерви покращання діяльності, що використовуватимуться при формуванні стратегічних напрямів їх розвитку.

Таблиця 3

Результати динамічної оцінки рівня конкурентоспроможності окремих страхових компаній України протягом 2010–2015 рр.

Назва СК	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Оранта	0,652	0,820	0,664	0,869	0,737	0,762
Інго	0,693	0,804	0,710	0,751	0,695	0,715
ТАС	0,636	0,782	0,668	0,802	0,753	0,706
Універсальна	0,642	0,854	0,646	0,747	0,709	0,697
ЄТС	0,699	0,817	0,718	0,774	0,776	0,742
АХА Страхування	0,685	0,808	0,666	0,806	0,711	0,685
Альфа Страхування	0,662	0,812	0,701	0,748	0,716	0,751
Кардіф	0,645	0,822	0,715	0,726	0,727	0,716

*Примітка: якісна інтерпретація конкурентоспроможності страхових компаній (K_{it}):

$0 < K_{it} \leq 0,25$ – низький рівень; $0,25 < K_{it} \leq 0,50$ – середній рівень;

$0,50 < K_{it} \leq 0,75$ – вище середнього рівень; $0,75 < K_{it} \leq 1,00$ – високий рівень

Джерело: складено автором

Важливим аспектом забезпечення конкурентоспроможності фінансових установ є наявність методичних напрацювань, що сприятимуть їх ефективній діяльності за різних моделей розвитку. Залежно від рівня активності компанії на ринку запропоновано стратегії поведінки «інтроверта» та «екстраверта». Якщо установа обирає модель поведінки «інтроверт», то для аналізу її дій потрібно застосувати модель Карно (прийняття управлінських рішень відносно обсягів і видів страхових послуг, незважаючи на поведінку конкурентів). У випадку ж моделі стратегічного розвитку «екстраверт» доцільно використати модель Штакельберга (при прийнятті рішень беруться до уваги дії конкурентів).

Доведено, що серед заходів зі стратегічного розвитку вітчизняного РНФП (централізація державного регулювання, розвиток недержавного пенсійного забезпечення, збільшення частки організованого РНФП, підвищення інформаційної прозорості ринку, лібералізація валютного регулювання, стимулювання розвитку похідних цінних паперів тощо) особливе значення мають методичне і нормативно-законодавче забезпечення гарантування прав споживачів

послуг небанківських фінансових установ, що зумовлено потребою подолати проблеми інформаційної асиметрії та її наслідків на РНФП в Україні.

Запропоновано заходи щодо розвитку системи захисту прав споживачів за такими напрямками: інституційні структури, інформування споживачів, фінансова просвіта, скарги і врегулювання суперечок, ділова практика, фінансова грамотність.

Ключовою новацією є пропозиції щодо створення служби фінансового омбудсмена, до функцій якого входить розгляд скарг споживачів до постачальників фінансових послуг без застосування складної та тривалої судової процедури, що зменшить навантаження на судову систему та підвищить довіру до постачальників фінансових послуг.

У п'ятому розділі «**Удосконалення механізму регулювання та нагляду за ринком небанківських фінансових послуг в Україні**» розглянуто методичні підходи до державного регулювання та саморегулювання РНФП, сформовано механізм регулювання і нагляду ним в Україні, розроблено науково-методичний підхід до оцінювання дієвості інструментів державного впливу на нього.

Встановлено, що, незважаючи на актуальність переорієнтації регуляторної державної політики на протидію системним фінансовим ризикам, низький рівень інфраструктурного розвитку системи державного регулювання та висока ймовірність монополізації влади не дозволяють нині перебудувати секторальну модель регулювання вітчизняного РНФП на мегарегуляторну. Подальший вектор розвитку державного регулювання РНФП України потрібно зосередити на підвищенні фінансової забезпеченості діяльності Нацкомфінпослуг та НКЦПФР, а також узгодженій взаємодії цих інститутів з НБУ, Держфінмоніторингом, ДФС, силовими структурами України та саморегулювними організаціями.

Доведено, що саморегулювні організації повинні виступати інституціями, які створюватимуть як вигідні умови для розвитку фінансових посередників на РНФП та захищатимуть їх права перед державними органами влади й іншими суб'єктами господарювання, так і сприятимуть створенню висококонкурентного середовища функціонування усіх суб'єктів цього ринку. Реалізація такого завдання повинна ґрунтуватися на виконанні саморегулювними організаціями таких функцій: нормотворча, арбітражна, інформаційна та організаційна.

Трансформаційні процеси на РНФП України та якісні зміни умов функціонування фінансових посередників обумовили об'єктивну потребу удосконалити механізм регулювання та нагляду на РНФП. На базі законності, політичної і фінансової незалежності, оперативності, системності, транспарентності та справедливості формуються чотири рівні забезпеченості цього механізму: нормативно-правовий, організаційно-інфраструктурний, методичний та аналітичний, які, взаємодіючи між собою, створюють необхідні умови ефективного реалізації методів, важелів та інструментів державного регулювання і саморегулювання на РНФП України (рис. 6).

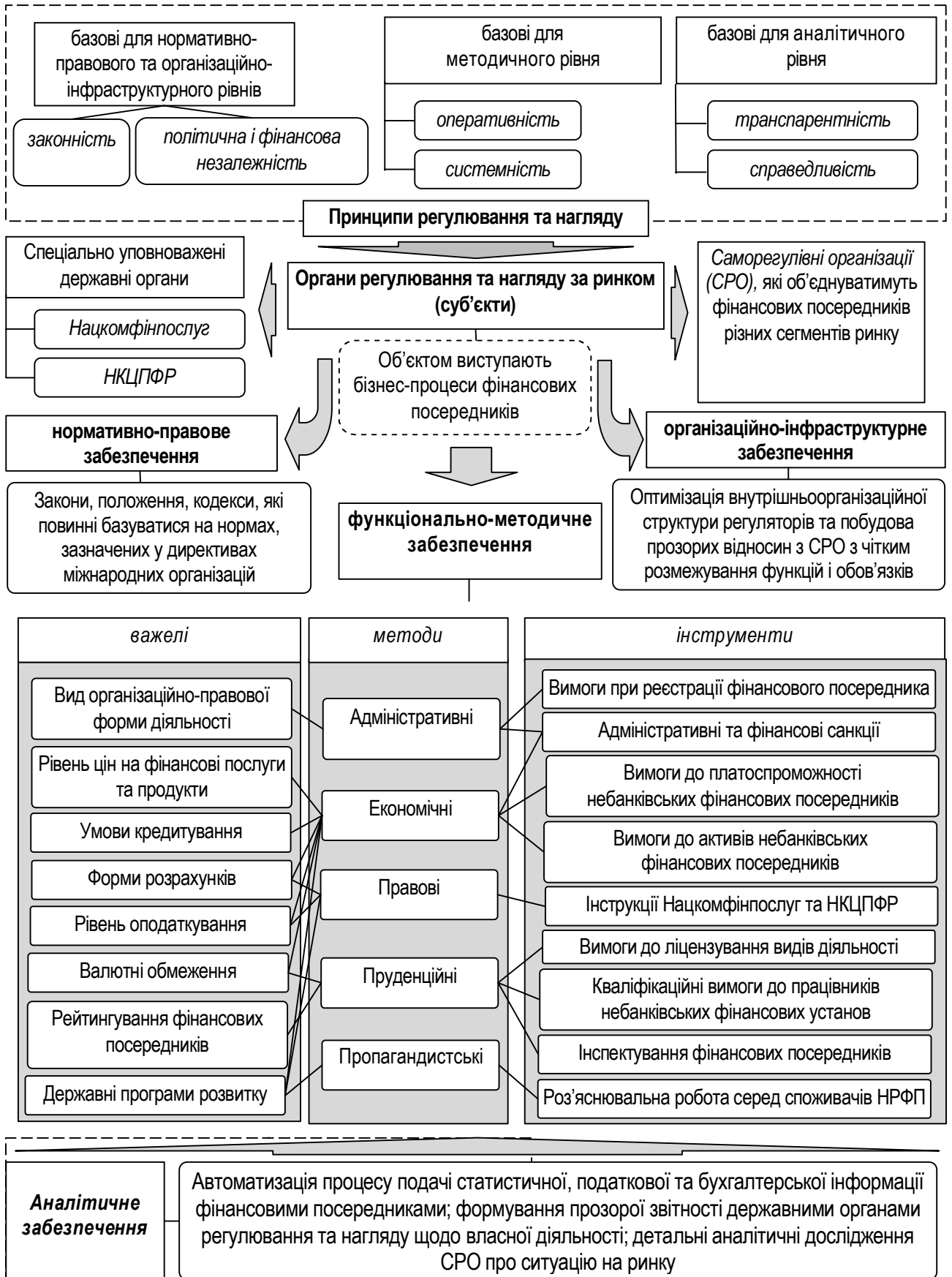

Рис. 6. Механізм регулювання та нагляду за РНФП України

Джерело: розроблено автором

Застосування теорії ігор дозволило проаналізувати рівень дієвості використовуваних Нацкомфінпослуг інструментів, а також встановити вектори подальшого розвитку державного регулювання кожного сегмента РНФП України, зважаючи на інтереси регулятора щодо розвитку ринку та інтереси фінансових посередників щодо зростання власного доходу.

Визначено, що для страхових компаній і НПФ необхідно знизити рівень державного регулювання. Це призведе до збільшення рівня валових виплат з 24,61 % до 36,72 % для страхових компаній та зростання рівня рентабельності інвестування активів на 23,86 % для НПФ. Для кредитних спілок необхідно активізувати державне регулювання, що значно зменшить рівень заборгованості за наданими кредитами.

Для РНФП загалом рівень державного регулювання повинен зменшуватися. Значення інтегрального показника характеристики інструментів державного регулювання, зокрема кредитних спілок, повинно зменшитися з 0,35 до 0,20 од. Втручання державних органів регулювання повинно створювати сприятливі умови функціонування фінансових посередників, а не запроваджувати жорсткий контроль за їх діяльністю.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нове вирішення важливої науково-практичної проблеми поглиблення теоретико-методологічних засад становлення і функціонування РНФП та розробки на цій основі науково-методичних і практичних рекомендацій щодо формування стратегії його розвитку й удосконалення механізму регулювання та нагляду за цим ринком.

Основні висновки і результати, одержані в процесі дослідження, полягають у такому.

1. У процесі систематизації наукових підходів до тлумачення сутності фінансового ринку і ринку фінансових послуг встановлено три підходи до аналізу взаємозв'язку цих понять: 1) ототожнення ринку фінансових послуг і фінансового ринку; 2) розгляд ринку фінансових послуг як сегмента фінансового ринку; 3) розгляд ринку фінансових послуг і фінансового ринку як різних, але пов'язаних між собою понять. Ринок фінансових послуг запропоновано розглядати як систему економічних відносин із задоволення індивідуальних потреб споживачів фінансових послуг (постачальників і користувачів фінансових ресурсів) в акумуляції і перерозподілі фінансових ресурсів, що реалізується при посередництві фінансово-кредитних установ банківського та небанківського кредитного, страхового і інвестиційного секторів у сформованому економічному та нормативно-правовому середовищах.

2. Ринок небанківських фінансових послуг запропоновано визначати як сегмент ринку фінансових послуг, на якому відбуваються операції з купівлі/продажу спеціалізованих фінансових послуг (кредитних, страхових, послуг інвестиційного характеру), та основними суб'єктами якого виступають споживачі фінансових послуг (постачальники і користувачі фінансовими

ресурсами) та небанківські фінансово-кредитні установи. Встановлено, що роль фінансових посередників на РНФП полягає у здійсненні хеджування фінансових ризиків і диверсифікації фінансових активів, збільшенні дохідності капіталу, прискоренні руху грошових коштів, зростанні їх мобільності, зменшенні витрат на проведення фінансових трансакцій, а також збалансуванні попиту і пропозиції на фінансові ресурси.

3. Аналіз тенденцій та закономірностей розвитку РНФП необхідно здійснювати з урахуванням дії таких принципів: системності, об'єктивності, еволюційності, альтернативності та безперервності. На сучасному етапі розвитку РНФП складається переважно із страхових та фінансових компаній (разом понад 70 % ринку за активами). НПФ, факторингові компанії, ломбарди та ІСІ, незважаючи на незначний обсяг власних активів, мали випереджаючі темпи зростання своєї діяльності в 2014–2016 роках. Визначено, що у процесі розвитку РНФП виникають такі проблеми: фрагментарність та недосконалість законодавчої бази, політична і економічна нестабільність у країні, низька платоспроможність потенційних покупців небанківських фінансових послуг, недостатня капіталізація фінансових посередників, їх низька ліквідність, низький рівень довіри до небанківських фінансових установ, низький рівень захищеності прав споживачів небанківських фінансових послуг, наявність недобросовісної конкуренції, а також недосконала система андеррайтингу.

4. Прогнозування тенденцій розвитку РНФП доцільно проводити на основі побудови регресійної моделі, що передбачає врахування не лише поточних тенденцій розвитку та їх екстраполяцію на майбутні періоди, а й вплив показників макроекономічного характеру (обсяг заощаджень населення, індекс реальної заробітної плати, рівень рентабельності суб'єктів господарювання, індекс реального ефективного обмінного курсу гривні, дефлятор ВВП, індекс споживчих цін). Встановлено, що у 2018 рр. РНФП України **зростатиме** повільними темпами. Активний висхідний тренд розвитку буде характерний тільки для діяльності ломбардів. Позитивна динаміка також простежуватиметься в роботі страхових компаній, НПФ та ІСІ. Жодних позитивних зрушень не відбуватиметься в діяльності кредитних спілок, факторингових та лізингових компаній.

5. Методичні засади оцінки ефективності функціонування РНФП повинні базуватися на використанні методу багатокритеріальної оптимізації та побудові на його основі інтегрального показника, який складається з релевантних показників характеристики рівня результативності розвитку страхових компаній, НПФ, кредитних спілок, фінансових компаній та ломбардів. Розроблений науково-методичний підхід передбачає реалізацію таких етапів: формування вхідного масиву даних, нормалізація показників, розрахунок інтегрального показника характеристики кожного з сегментів РНФП, визначення вагових коефіцієнтів, кількісна та якісна оцінка функціонування РНФП на основі побудови інтегрального показника. Протягом 2008–2015 рр. ефективність функціонування РНФП оцінено як достатню, тобто

значення інтегрального показника перебувало у діапазоні 0,25–0,50 од., проте у 2009–2010 рр. – як низьку, що спричинено наслідками фінансової кризи.

6. Оцінку перспективних векторів розвитку небанківських фінансових посередників потрібно здійснювати на основі структурного моделювання, яке дозволяє ідентифікувати ступінь впливу кожного фінансового інституту на інших учасників. Запропонований науково-методичний підхід передбачає поетапне виконання таких кроків: постановка завдання дослідження перспективних напрямів розвитку небанківських фінансових посередників та формування переліку показників їх характеристики в розрізі трьох секторів (кредитного, страхового та інвестиційного); фільтрація показників характеристики небанківських фінансових посередників за допомогою побудови коваріаційної матриці вхідних даних; графічна інтерпретація моделі завдяки побудові діаграми шляхів; визначення багатофакторних регресійних залежностей між показниками, що характеризують напрями розвитку небанківських фінансових посередників; перевірка адекватності структурної моделі. Розрахунки засвідчили, що розвиток страхового сектору активізує роботу інвестиційних фондів та знижує обсяг операцій кредитних спілок, ломбардів та лізингових компаній.

7. Під впливом глобалізації діяльність небанківських фінансових посередників змінилася в інституційному та структурному аспектах так: впровадження крос-продажів фінансових послуг; об'єднання бізнес-процесів компаній, їх клієнтських баз даних, каналів збуту та централізації ІТ-платформи; розробка нових бізнес-моделей для моніторингу, аналізу та контролю за фінансовими операціями; оцифрування фінансових відносин; посилення ролі та кількості краудфандингових майданчиків; розробка мобільних додатків, програмного забезпечення та інших інструментів для самообслуговування споживачів фінансових послуг; фінансовий інжиніринг; надання комплексних фінансових послуг; передача другорядних функцій в аутсорсинг.

8. Теоретико-методологічні засади поступального розвитку РНФП доповнено методикою оцінювання рівня його відкритості, що створює основу для прийняття ефективних управлінських рішень щодо можливості розширення діяльності фінансовими посередниками та імовірності залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів. Визначення рівня відкритості страхового ринку України доцільно здійснювати на основі гравітаційного моделювання, вхідний інформаційний потік для якого складатиметься з: індексу глобальної конкурентоспроможності, індексу сприйняття корупції, індексу легкості ведення бізнесу, обсягу вхідного перестраховування, а вихідний потік відповідно – виплат, компенсованих перестраховальникам-нерезидентам, та частки іноземного капіталу в статутних капіталах страхових компаній. Рівень розриву між страховим ринком України та зарубіжними ринками повинен бути формалізований за допомогою індексу економічної свободи.

9. Стратегія розвитку РНФП України в умовах трансформаційних змін фінансового середовища повинна включати такі елементи: аналіз ендо- та

екзогенних факторів впливу на ринок, визначення пріоритетних завдань стратегії, організація системи управління реалізацією стратегії, встановлення цільових таргетів, оцінка ризиків реалізації стратегії, вибір альтернатив розвитку ринку. Це забезпечить активізацію процесів зростання місткості РНФП України, підвищить його конкурентоспроможність та створить адекватний захист прав споживачів. У свою чергу, розвиток небанківських фінансових посередників в Україні обумовлений: зростанням частки фінансових послуг у ВВП, збільшенням кількості зайнятого населення у сфері фінансових послуг, посиленням регуляторних вимог до діяльності фінансових посередників, інтеграцією інформаційних технологій у бізнес-процеси компаній, консолідацією активів суб'єктів господарювання, розширенням використання механізму аутсорсингу у фінансовому секторі, дезінтермедіацією, появою інноваційних фінансових інструментів та послуг.

10. З урахуванням специфіки діяльності страхових компаній інформаційна база науково-методичного підходу до оцінювання рівня їх конкурентоспроможності повинна включати п'ять груп показників: 1) ринкової активності компанії; 2) фінансово-господарської діяльності; 3) організаційно-управлінського забезпечення; 4) маркетингової діяльності; 5) інформаційного забезпечення. Наступні етапи розробки методичних засад формалізації процесу оцінки конкурентоспроможності страхових компаній охоплюють: нормалізацію вхідного масиву даних, зважування даних показників на відповідні вагові коефіцієнти, формування комплексного показника конкурентоспроможності страховиків на основі адитивної згортки нормалізованих зважених показників, якісна інтерпретація результатів. Проведена оцінка конкурентоспроможності окремих вітчизняних страхових компаній дозволила визначити, що вони перебувають на вище середнього та високому рівнях. Результати розрахунків засвідчили, що більшість страхових компаній України за 2010–2016 рр. досягли найкращих показників діяльності в 2011 р., оскільки рівень їх конкурентоспроможності оцінено як високий.

11. Формування оптимальної маркетингової стратегії фінансових посередників здійснено на прикладі страхових компаній, а саме залежно від рівня їх активності на ринку у розрізі таких індикаторів: експрес-оцінка, рейтинг з погляду нагляду, рівень платоспроможності, ймовірна оцінка активності, різниця суми страхових платежів та страхових виплат, рівень конкурентоспроможності. Виходячи з характеристик діяльності страхових компаній за наведеними показниками, запропоновано чотири стратегії поведінки компанії на ринку: «пасивний екстраверт», «екстраверт-адаптація», «перспективний екстраверт», «безперспективний екстраверт». Рівень стратегічного управління розвитком фінансових посередників на ринку небанківських фінансових послуг запропоновано підвищувати за рахунок формування цільових показників дохідності фінансових посередників. Таке стратегічне планування необхідно здійснювати за допомогою моделі аналізу поведінки Карно, параметрами рівноваги для якої будуть оптимальні обсяги реалізації страхових продуктів та оптимальні ціни на них. Держава в цьому

процесі повинна використовувати податкові важелі впливу на дохідність фінансових посередників.

12. Для гарантування прав споживачів послуг небанківських фінансових посередників необхідно створити спеціалізоване відомство із захисту їх прав у фінансовій сфері; надавати споживачам при купівлі нових фінансових послуг письмові рекомендації стосовно того, куди вони можуть звернутися зі скаргами; проводити роботу з підвищення захисту прав споживачів та фінансової грамотності населення; зобов'язати професійні асоціації розробити паспорти фінансових послуг; розширити повноваження органів, що здійснюють нагляд за ринком цінних паперів, а також з розслідування схем фінансових пірамід та протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом за участю небанківських фінансових установ.

13. Визначено, що механізм регулювання та нагляду за РНФП України повинен базуватися на принципах: законності, політичної та фінансової незалежності, системності, транспарентності, оперативності, справедливості та функціонувати на основі симбіотичної взаємодії державних органів влади та саморегулювальних організацій на засадах нормативно-правового, організаційно-інфраструктурного, методичного та аналітичного забезпечення. Це надасть можливість сформувати науково обґрунтований базис для узгодження діяльності усіх суб'єктів РНФП України та розвинути методичні засади їх подальшого ефективного функціонування. Водночас при побудові високоефективної системи використання інструментарію державного регулювання та нагляду за РНФП потрібно враховувати високу ймовірність монополізації державної влади з подальшим зловживанням нею. Зауважено, що система державного регулювання РНФП не готова до перебудови секторальної моделі на мегарегуляторну. Виходячи з цього, інструментами впливу Нацкомфінпослуг та НКЦПФР на РНФП визначено такі: розробка та прийняття нормативно-правових актів і контроль за їх виконанням; реєстрація та ведення Державного реєстру фінансових установ; ліцензування діяльності та надання відповідних дозволів; визначення та встановлення порядку розрахунку обов'язкових нормативів; застосування штрафних санкцій та заходів впливу; тимчасове відкликання чи анулювання ліцензії; відсторонення керівництва установи від управління та введення тимчасової адміністрації; примусова ліквідація фінансової установи.

14. Доведено, що дієвість інструментів державного регулювання РНФП доцільно проводити за допомогою теорії ігор, оскільки вона надає можливість паралельно врахувати інтереси державного регулятора щодо розвитку ринку та фінансових посередників з приводу зростання доходів. Це дозволило отримати висновки щодо необхідності знизити рівень державного регулювання для страхових компаній і НПФ та посилити заходи впливу для кредитних спілок і ринку небанківських фінансових послуг загалом.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Монографії:

1. Левченко В. П. Ринок небанківських фінансових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / Левченко В. П. – Тернопіль : Осадца Ю.В., 2017. – 430 с. (24,99 друк. арк.).
2. Левченко В. П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг України: монографія / Левченко В. П.– К.: Центр учбової літератури, 2013. – 368 с. (20,7 друк. арк.).
3. Левченко В. П. Концептуальні засади державного регулювання страхового та перестрахового ринків в Україні / В. П. Левченко // Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / за заг. ред. О. В. Козьменко. – Суми : Університетська книга, 2011. – С. 331–357 (1,5 друк. арк.).
4. Левченко В. П. Сутність та місце контролінгу в управлінні підприємством. Напрями активізації реструктуризаційних процесів підприємств України / В. П. Левченко // Фінанси підприємств: проблеми та перспективи: монографія. – Т. 3. Антикризове управління підприємством в умовах ринку/ за наук. ред. М. Д. Білик. – К.: ТОВ “ПанТот”, 2013. – С. 7–17, С. 278–307 (2,6 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях

5. Левченко В. П. Розвиток методичного інструментарію підвищення дієвості методів державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг України / О. І. Барановський., В. П. Левченко // Інноваційна економіка. – 2016. – № 11–12. – С. 25–33 (0,8 друк. арк.) *Особистий внесок: оцінювання інструментів державного регулювання фінансових посередників на основі «теорії ігор» (0,5 друк. арк.)*
6. Левченко В. П. Дослідження методичних засад оцінювання перспективних напрямів розвитку небанківських фінансових посередників в сучасних умовах / В. П. Левченко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 777-778 – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2016. – С. 113–119. – (Серія : Економіка) (0,5 друк. арк.)
7. Левченко В. П. Науково-методичний підхід до оцінювання незалежності регулювання і нагляду на ринку небанківських фінансових послуг [Електронний ресурс] / В. П. Левченко, В. М. Кремень // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=392> (0,6 друк. арк.) *Особистий внесок: запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання незалежності регулювання і нагляду, досліджено сутність інституційної, операційної та фінансової складової регуляторів (0,4 друк. арк.)*

8. Левченко В. П. Роль регулятора в підвищенні надійності страхового ринку України / В. П. Левченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 4/1. – С. 46–50 (0,55 друк. арк.)

9. Левченко В. П. Саморегулівні організації як складова концепції розвитку небанківських фінансових установ / Є. А. Поліщук, В. П. Левченко // Стратегія економічного розвитку. – 2014. – № 35. – С. 187–195 (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено сутність саморегулівних організацій та їх роль на ринку небанківських фінансових послуг (0,2 друк. арк.).*

10. Левченко В. П. Експрес-оцінка діяльності страхової компанії [Електронний ресурс] / В. П. Левченко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 278–283.(0,4 друк. арк.).

11. Левченко В. П. Формування оптимальної стратегії страхової компанії / В. П. Левченко // Наукові записки: зб. наук. пр. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 22. – С. 157–161 – (Серія «Економіка») (0,3 друк. арк.).

12. Левченко В. П. Теоретико-прагматичні підходи до формування конкурентоспроможності страховика / В. П. Левченко // Світ фінансів. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013.– Випуск 1. – С. 169–174 (0,35 друк. арк.).

13. Левченко В. П. Розвиток фінансового лізингу України в розрізі спільного Європейського ринку / В. П. Левченко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2. – С.175–183 (0,48 друк. арк.).

14. Левченко В. П. Моделювання і прогнозування маркетингових стратегій розвитку страхових компаній: аналіз Стакельберга / В. П. Левченко // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 2(33). – С. 74–78 (0,3 друк. арк.).

15. Левченко В. П. Формалізація взаємозв'язку чинників ринку небанківських послуг на базу структурного аналізу / В. П. Левченко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету.– Черкаси : ЧДТУ, 2012. – Вип. 31., Частина II. – С. 116–122. – (Серія: Економічні науки) (0,4 друк. арк.).

16. Левченко В. П. Математична формалізація оптимальної стратегічної поведінки страховика з точки зору державного нагляду (на основі аналізу Карно) / В. П. Левченко // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.– 2012. – № 3(13). – С. 124–130 – (Серія: економіка і менеджмент) (0,38 друк. арк.).

17. Левченко В. П. Інституційні та структурні перетворення на ринку фінансових послуг/ В. П. Левченко // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. – Спец. вип. Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації. – К.: КНЕУ, 2012. – С. 201–208 (0,37 друк. арк.).

18. Левченко В. П. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України в умовах фінансової нестабільності / В. П. Левченко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби

України: електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 1. – С. 257–266 (0,73 друк. арк.).

19. Левченко В. П. Ринок небанківських фінансових послуг України: поточний стан та перспективи розвитку / В. П. Левченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. ДВНЗ „Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2010. – Випуск 29. – С. 376–390 (0,77 друк. арк.).

20. Левченко В. П. Система показників та індикаторів функціонування ринку небанківських фінансових послуг / В. П. Левченко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право): електронне наукове фахове видання. – 2010. – № 3 (50). – С. 42–49 (0,54 друк. арк.).

21. Levchenko, Valentyna. The main priorities of the state regulation of the market of non-bank financial services at the present stage / V. Levchenko // Theorie und Praxis der finanziellen Reformen in einer zunehmenden Fusion der nationalen Volkswirtschaften. – Wissenschaftliche Wirtschaftskonferenz. – Akademie für Beratung & Qualifizierung GmbH – ABEQ. – Köln, 2010. – p. 86–94 (0,6 друк. арк.).

22. Левченко В. П. Управління ризиком у діяльності недержавних пенсійних фондів на фінансовому ринку / В. П. Левченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. ДВНЗ „Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2010. – Випуск 30. – С. 200–208 (0,57 друк. арк.).

23. Левченко В. Моральні ризики в страховій діяльності / В. Левченко // Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 193–202 (0,56 друк. арк.).

24. Левченко В. П. Діяльність фінансових посередників на ринку фінансових послуг України / В. П. Левченко // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2(29). – С. 33–37 (0,35 друк. арк.).

25. Левченко В. П. Визначення ринку небанківських фінансових послуг як сегменту фінансового ринку / В. П. Левченко // Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2009. – № 2. – С. 183–190 (0,47 друк. арк.).

26. Левченко В. П. Запровадження МСФЗ у небанківських фінансових установах / В. П. Левченко // Фінансовий ринок України. – 2009. – № 12(74). – С. 18–21 (0,3 друк. арк.).

27. Левченко В. П. Страхування професійної відповідальності, її місце на ринку страхових послуг України / В. П. Левченко, О. Файер // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2008. – № 4(43). – С. 59–63 (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано роль та місце страхування професійної діяльності на ринку страхових послуг України (0,2 друк. арк.).*

28. Левченко В. П. Роль держави в підвищенні захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг / В. П. Левченко // Вісник Київського

національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 135. – С. 11–14 – (Серія Економіка) (0,64 друк. арк.).

29. Lewczenko, Walentyna. Rola regulatora w podwyższeniu pewności rynku ubezpieczeniowego Ukrainy / W. Lewczenko // Rynek ubezpieczeń. Współczesne problemy. – Redakcja naukowa Wanda Sulkowska. – Difin SA . – Warszawa, 2013. – s. 390-398 (0,55 друк. арк.).

30. Левченко В. П. Трансформація державного регулювання в контексті інтеграції ринку небанківських фінансових послуг України у світовий фінансовий простір / О. І. Барановський, В. П. Левченко // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 12/3. – С. 4–10 (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок: проаналізовані трансформаційні зміни інструментарію державного регулювання РНФП*(0,2 друк. арк.).

31. Левченко В. П. Стратегічні напрями поліпшення інструментарію державного регулювання і нагляду за ринком небанківських фінансових послуг України / В. П. Левченко // Вісник університету банківської справи. – 2017. – № 3(30). – С. 14–22.(0,8 друк арк.).

У зарубіжних виданнях та виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз

32. Levchenko, Valentyna. Methodological background for integration of Ukraine's non-banking financial services market into international financial environment / Valentyna Levchenko // Innovative Marketing. – 2015. – volume 11, issue1.- p. 50-58 (0,5 друк. арк.).

33. Levchenko, Valentyna. Non-banking financial services market efficiency evaluation / Valentyna Levchenko // Problems and Perspectives in Management. International Research Journal. – 2015. – volume 13, Issue 1 – p. 78-85 (0,4 друк. арк.).

34. Левченко В. П. Діяльність небанківських фінансових установ за обставин непереборної сили / О. І. Барановський, В. П. Левченко, Є. А. Поліщук //Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6 (168). – С. 332–340 (0,6 друк. арк.) *Особистий внесок: внесено пропозиції щодо змін у законодавстві стосовно повноважень Нацкомфінпослуг та діяльності небанківських фінансових установ за обставин непереборної сили* (0,2 друк. арк.)

35. Levchenko, Valentyna. Methodological background for integration Levchenko, Valentyna. Information asymmetry on the market of non-banking financial services in Ukraine: causes, consequences, methods of control / Valentyna Levchenko, Myroslav Ostapenko // Public and Municipal Finance. – 2016. – volume 5. Issue 1 – p. 29–37 (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок: визначені наслідки інформаційної асиметрії для функціонування ринку небанківських фінансових послуг України* (0,25 друк. арк.).

36. Levchenko, Valentyna. Formation of the optimal portfolio of insurer's services of the voluntary types of insurance / Valentyna Levchenko, Myroslav Ostapenko // Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial

Computations. – 2016. – volume 7. Issue 1 – p. 45–51 (0,3 друк. арк.).
Особистий внесок: розробка науково-методичного підходу до визначення оптимальної частки кожного виду страхування в портфелі компанії (0,15 друк. арк.).

37. Levchenko V. Openness of the insurance market for foreign entities: methodology and experience of Ukraine/ V. Levchenko, T. Vieriezubova, // Financial Markets, Institutions and Risks. – 2017. – Volume 1, Issue 2. – P. 87–95 (0,4 друк. арк.).

В інших виданнях

38. Левченко В. П. Щодо концепції єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів України / В. П. Левченко., О. Г. Величко // Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного забезпечення управління в умовах євроінтеграційних процесів: зб. матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. (25 листопада 2016 р., м. Київ). – К.: КНЕУ, 2016. – С.173–176 (0,1 друк.арк.).

39. Левченко В. П. Мінімізація ризиків у сфері страхування в умовах нестабільності економічної системи / В. П. Левченко // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації: зб. матер. 11 міжнар. наук.-практ. конф. (10–11 квітня 2014р., м. Київ). – К.: Лазурит Поліграф, 2014. – С.190–191(0,1 друк. арк.).

40. Левченко В. П. Страхування туризму як новітня тенденція на ринку небанківських страхових послуг / В. П. Левченко, Д. Р. Абрамітова // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матер. II Міжн. наук.-практ. конф., м. Суми, 22–24 червня 2012 року. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 76–77 (0,1 друк. арк.).*Особистий внесок: аналіз і оцінка основних тенденцій розвитку ринку небанківських фінансових послуг (0,05 друк. арк.).*

41. Левченко В. П. Мікрострахування як інструмент соціального захисту малозабезпечених громадян / В. П. Левченко // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 жовтня 2012 р., м. Київ). – К. : КНЕУ, 2012. – С. 107–109 (0,1 друк. арк.).

42. Левченко В. П. Ключові ознаки банківсько-страхової інтеграції в контексті забезпечення розвитку фінансового сектору / В. П. Левченко, К. В. Багмет // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доповідей XIV Всеукраїн. наук.-практ. конф. (27–28 жовтня 2011 року) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 2. – С. 94–96 (0,1 друк. арк.). *Особистий внесок: визначення особливостей інтеграції страхових компаній в банківський бізнес (0,05 друк. арк.).*

43. Левченко В. П. Тенденції розвитку ринку небанківських фінансових послуг України в умовах фінансової нестабільності / В. П. Левченко // Фінансова політика в контексті глобальних перетворень суспільного розвитку: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 березня 2011 р.) /

Національний університет державної податкової служби України. – 2011. – С. 142–144 (0,1 друк. арк.).

44. Левченко В. П. Вплив наслідків фінансової кризи на пенсійні накопичення учасників недержавних пенсійних фондів / В. П. Левченко // Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни: зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 лютого 2011 р.) : у 2 т. – Макіївка : Макіївський економічно-гуманітарний інститут, 2011. – С. 52–54 (0,1 друк. арк.).

45. Левченко В. П. Визначення ринку небанківських фінансових послуг як частки фінансового ринку / В. П. Левченко // Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф.: в 2 ч. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. – С. 442–445 (0,15 друк. арк.).

46. Левченко В. П. Посередники на ринку фінансових послуг / В. П. Левченко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доповідей V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми (27–28 травня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 1. – С. 88–89 (0,1 друк. арк.).

47. Левченко В. П. Стратегічні орієнтири розвитку небанківських фінансових послуг України в контексті євроінтеграційних процесів / В. П. Левченко // Бізнес та умови його розвитку: національний та міжнародний дискурси: матер. першої міжнар. наук.-практ. конф. / Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. – Донецьк, 2010. – С. 175–177 (0,15 друк. арк.).

48. Левченко В. П. Антикризові заходи у сфері діяльності небанківських фінансових установ України / В. П. Левченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. тез доповідей XIII Всеукраїн. наук.-практ. конф. (28–29 жовтня 2010 року) : у 2 т. / ДВНЗ „Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 122–123 (0,1 друк. арк.).

49. Levchenko V. Improvement of the efficiency of regulation of nonbank financial sector / V. Levchenko // Theory and practice of financial transformations in the conditions of interdependence strengthening of national economics : materials of the fourth international scientific and practical conference (14–18 December 2010). – Cologne-Irpin : National University of State Tax Service of Ukraine, 2010. – p. 37-39 (0,1 друк. арк.).

50. Левченко В. П. Страхове посередництво в умовах інтеграції фінансових ринків / В. П. Левченко // Бюджетно-податкові чинники активізації розвитку фінансових ринків та фінансового посередництва: матер. наук.-практ. конф. – Ірпінь, 2008. – С. 126–128 (0,1 друк. арк.).

51. Левченко В. П. Державне регулювання страхового ринку України / В. П. Левченко // Розвиток системи вищої та післядипломної освіти в сфері страхування та актуарних наук: зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф. /

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харківський союз страховиків. – 2006. – С. 18–22 (0,1 друк. арк.).

Підручники і навчальні посібники

52. Фінанси: навч. посіб. / Крутова А. С., Близнюк О. П., Лачкова Л. І. та ін. – Х.: Видавництво «Лідер», 2013. – 560 с. – Левченко В. П. (теми 1, 3, 14) (2,6 друк. арк.).

53. Оспішев В. І. Бюджетна система: навч. посіб. для студ. напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» / В. І. Оспішев, В. П. Левченко, І. Л. Шевчук. – Х.: ХДУХТ, 2012. – 304 с. (4,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Левченко В. П. Ринок небанківських фінансових послуг в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Університет державної фіскальної служби України. – Ірпінь, 2018.

У дисертаційній роботі проведено комплексне дослідження ринку небанківських фінансових послуг в Україні і розроблено рекомендації щодо забезпеченню його стратегічного розвитку.

Досліджено сутність ринку небанківських фінансових послуг, визначено його місце і роль на фінансовому ринку та доведено вплив фінансових посередників на формування ефективного ринку небанківських фінансових послуг.

Визначено сутність та інструменти державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг. Розроблено методологію оцінки функціонування ринку небанківських фінансових установ, що включає в себе систему індикаторів для дослідження його стану та ефективності функціонування, алгоритм оцінки та математичний інструментарій, що використовується для формалізації та моделювання.

Виявлено закономірності розвитку ринку небанківських фінансових послуг України та особливості функціонування на ньому фінансових установ, інституційні та структурні перетворення на ньому.

Розроблено концептуальні засади стратегічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг України, запропоновано науково-методичне забезпечення вдосконалення регуляторних і наглядових функцій на ньому та методологічне підґрунтя його інтеграції в світовий фінансовий простір.

Доведено виключну роль забезпечення конкурентоспроможності небанківських фінансових установ у стратегічному розвитку ринку небанківських фінансових послуг України. Запропоновано науково-методичні підходи до формування механізму підвищення конкурентоспроможності

небанківських фінансових установ за різних моделей стратегічного розвитку ринку.

Розроблено методичне і нормативно-законодавче забезпечення гарантування прав споживачів послуг небанківських фінансових посередників.

Ключові слова: фінансова послуга, ринок фінансових послуг, ринок небанківських фінансових послуг, стратегія розвитку, фінансові установи, державне регулювання, конкурентоспроможність.

АННОТАЦИЯ

Левченко В. П. Рынок небанковских финансовых услуг в Украине: проблемы становления и стратегия развития. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Университет государственной фискальной службы Украины. – Ирпень, 2018.

В диссертационной работе проведено комплексное исследование рынка небанковских финансовых услуг в Украине и разработаны рекомендации по обеспечению его стратегического развития.

Исследована сущность рынка небанковских финансовых услуг, определены его место и роль на финансовом рынке и доказано влияние финансовых посредников на формирование эффективного рынка небанковских финансовых услуг.

Определена сущность и инструменты государственного регулирования рынка небанковских финансовых услуг. Разработана методология оценки функционирования рынка небанковских финансовых учреждений, которая включает в себя систему индикаторов для исследования состояния и эффективности функционирования рынка небанковских финансовых услуг, алгоритм оценки и математический инструментарий, используемый для формализации и моделирования.

На основе исследования институционального обеспечения развития рынка небанковских финансовых услуг, путем выявления и систематизации факторов, влияющих на формирование его современной структуры, в работе определены принципиальные подходы к построению системы институционального обеспечения его развития.

На основе эконометрического моделирования доказано существование закономерностей функционирования финансовых посредников на рынке небанковских финансовых услуг. На базе выявленных закономерностей в работе разработана модель прогнозирования развития рынка небанковских финансовых услуг в Украине.

Анализ основных показателей функционирования рынка небанковских финансовых услуг Украины позволил выявить закономерности его развития и особенности функционирования финансовых посредников, а также определить институциональные и структурные преобразования на нем.

Разработаны концептуальные основы стратегического развития рынка небанковских финансовых услуг Украины, включающие в себя систему

принципов, сгруппированных по следующим категориям: сбалансированность, эффективность, прозрачность, непрерывность адаптации; систему методов государственного управления стратегическим развитием, а также функций государственных органов при реализации системы стратегического управления. Определены базовые векторы развития рынка небанковских финансовых услуг Украины и особенности имплементации каждого из них, предложено научно-методическое обеспечение совершенствования регуляторных и надзорных функций на рынке небанковских финансовых услуг и методологические основы его интеграции в мировое хозяйство.

Обоснована исключительная роль обеспечения конкурентоспособности небанковских финансовых учреждений в стратегическом развитии рынка небанковских финансовых услуг в Украине. Предложены научно-методические подходы к формированию механизма повышения конкурентоспособности небанковских финансовых учреждений при разных моделях стратегического развития рынка небанковских финансовых услуг.

Разработаны методическое и нормативно-законодательное обеспечение гарантирования прав потребителей услуг небанковских финансовых посредников, а также принципиальные подходы к переходу финансовых посредников Украины на МСФО.

Ключевые слова: финансовая услуга, рынок финансовых услуг, рынок небанковских финансовых услуг, стратегия развития, финансовые посредники, государственное регулирование, конкурентоспособность.

SUMMARY

Levchenko V.P. Ukrainian non-banking financial services market: problems of formation and strategic development. – Manuscript.

Dissertation for the acquisition of the scientific degree of Doctor of Economic Sciences in the specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – University of the State Fiscal Service of Ukraine. – Irpin, 2018.

The dissertation contains a complex research of Ukrainian non-banking financial services market and recommendations to provide its strategic development.

The essence of non-banking financial services market, its place and role in the financial market are discussed. The impact of financial intermediaries on the non-banking financial services market development is proven.

Essence and instruments of state regulation of non-bank financial services are investigated. The methodology of assessment of non-banking financial services market institutions functioning, including a system of indicators for the study of the efficiency of non-banking financial services market are developed. Estimation algorithm and mathematical tools used for formalization and modeling are proposed.

Analysis of the main indicators of market functioning non-bank financial services Ukraine revealed patterns of development and typical features of financial intermediaries activity in the non-banking financial services market.

Conceptual bases of strategic development of the non-banking financial services market in Ukraine are proposed. Recommendations for improving regulatory

and supervisory functions in the non-banking financial services market and methodological basis of non-banking financial services market integration in the international financial sector are discussed.

Exceptional role of the competitiveness of non-banking financial institutions in the strategic development of the non-banking financial services market in Ukraine is proved. A scientific and methodological approaches to the formation of the mechanism of competitiveness increasing of non-banking financial institutions for different models of strategic market development are proposed.

Methodical and legislative measures to ensure the rights of customers of non-banking financial intermediaries are developed.

Keywords: financial service, financial services market, non-banking financial services market, strategy development, financial intermediaries, government regulation, competitiveness.

Підписано до друку 12.04.18
Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Друк. арк. 1,9. Тираж 100 пр.
Зам. № _____

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України
08201, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31